

Magyarország

Előszó a "Ventoténei Kiáltvány" magyar kiadásához

Péter Sárközy

Altiero Spinelli születésének századik évfordulóján a legnagyobb olaszországi egyetem, a római La Sapienza javaslatára Nemzeti Bizottság alakult, hogy Itália-szerte megemlékezzenek az Európai Unió egyik első megálmodójáról, Altiero Spinelliről, aki politikai száműzetésében Ventotene szigetén 1941-ben, a második világháború második évében fogalmazta meg politikai nyilatkozatban egy új egységes Európa, az "Európai Egyesült Államok" gondolatát. A *Szabad és egységes Európáért (Manifesto per un'Europa libera e unita. Progetto d'un manifesto)* című kiáltványt a Nápolytól majd száz kilométerre lévő szigetről a száműzöttek hozzátartozói csempészték be a felszigetre, és jelent meg nyomtatásban először 1943. augusztus 29-én. Az új demokratikus föderatív Európáról írt nyilatkozatot az emlékévként alkalmából a római La Sapienza Tudományegyetem lefordíttatta az Európai Unió összes tagállamának nyelvére, köztük magyarra is, és ezt kiadványt most eljuttatjuk az Európai Parlament tagállamai képviselőinek.

A Rómában született Altiero Spinelli (1907 - 1986) szociális érzékenysége folytán fiatalon az olasz baloldal soraiban keresett választ az első világháború utáni Itália társadalmi igazságtalanságaira, és szállt szembe a demokratikus jogokat eltörlő olasz fasiszta diktatúrával. 1927-ben, mint az Olasz Kommunista Párt ifjúsági tagozatának egyik vezetőjét tartóztatták le, és ítélték el tíz évi börtönre. A börtönbüntetést követően 1937-ben újabb hat év száműzetésre ítélték, melyet az akkori időben csak több napi hajóúttal megközelíthető Ventotene szigetén kellett letöltenie. A börtön évek alatt megismert antifasiszta barátai, Umberto Terracini és a híres fiumei történész Leo Valiani voltak a vitapartnerei, az ő hatásukra és a sztálini diktatúráról érkező egyre aggasztóbb hírek tanulságát levonva elutasította a proletárdiktatúra lenini gondolatát, és éppúgy, mint a vele egyidőben elítélt Antonio Gramsci, szakított a börtönben lévő kommunistákkal, akik kezdeményezésére 1937-ben, Gramsci halálát követően, kizárják a Kommunista Pártból - éppúgy, mint a Szovjetunióból önkéntes száműzetésbe menekült neves baloldali olasz író, Ignazio Silonét.

Ekkor Spinelli már egy új eszme követője volt: az egységes Európáé. Az első világháború kitörése, majd az azt követő, az európai nemzeteket egymás ellen fordító Versaillesi béke, az olasz fasizmus, majd a német nemzeti szocializmus győzelme, az oroszországi polgárháború szörnyűségei és a proletárdiktatúra sztálini gyakorlata arról győzték meg Spinellit, hogy az

európai nemzetek boldogulásának egyetlen biztosítéka az lehet, ha megszűnnek az egyes nemzeteket elválasztó határok, a más nemzetek legyőzését és bekebelezését célzó háborúk. Míg az újabb világháborúba sodródó Európában a negyvenes évek az emberiség történelmének legnagyobb szörnyűségeit hozták az emberekre, a teljes elzártságban élő Altiero Spinelli a száműzetésben vele együtt lévő társaival, a közgazdász Ernesto Rossival, a filozófus Eugenio Colornival és későbbi feleségével, a német antifasiszta Ursula Hirschmannal 1940-1941-ben megszövegezik az *Egységes és szabad Európáért* című kiáltványukat (*Manifesto per un'Europa libera e unita*). A több fejezetből álló kiadványt cigarattepapírokra másolták, és a száműzetteket meglátogatására érkező családtagok segítségével csempészték be a félszigetre, és már 1941 - 1943 között sokszorosításban terjedt.

Mussolini bukását követően Spinelli társaival együtt visszatér a száműzetésből és az olasz ellenállási mozgalom részeként 1943 augusztusában Milánóban megalapítják az európai föderációt célzó mozgalmukat, a *Movimento Federalista Europeo*t. Ennek programjaként adják ki 1943. augusztus 29-én a *Ventotenei kiáltvány*-t. Tekintettel, hogy az eredeti szöveg megfogalmazásakor, 1941. júniusában a Szovjetunió még nem állt háborúban a fasiszta Németországgal, és korábban közösen rohanták le Lengyelországot, így az 1943-ban kiadásra került szövegből ki kellett hagyni a Szovjetuniót megbélyegző részeket, de megmaradtak a kommunista internacionalizmussal és a proletárdiktatúrával szembeni határozott fenntartások.

Az általuk megálmodott háború utáni Európának szembe kell fordulnia mindenféle rasszizmussal, nacionalizmussal, a totalitárius rendszerekkel és az osztálygyűlöletként és harcként értelmezett kommunizmus sztálini gyakorlatával. A kiáltványt a háború legtragikusabb évének elején, 1944. január 22-én adták ki újból, amikor Itáliában polgárháború keretében már folyt a harc a német katonai megszállás felszámolásáért. A kiáltvány első fejezete a modern európai civilizáció válságát elemzi, ezt a világháború utáni korszak feladatainak kijelölése követi: Az európai egység megteremtése és az európai társadalmak demokratikus reformja szemben a radikális forradalmi törekvésekkel.

A háború után megjelentetett, az *Európai Egyesült Államok és a különféle politikai törekvések (Gli Stati Uniti d'Europa e le varie tendenze politiche)* című újabb kiadványuk mottójaként egy német Goethe idézetet választottak a szöveg elé ("Wir gehören zum Gescheld / das aus dem Dunkeln ins Helle strebt."), mintegy jelezve, hogy az ellenség nem a német nép, hanem az embertelen német náci-fasizmus volt. Ebben - a Bibó Istvánnal egy időben írt - háború utáni Európáról készített elemzésben külön fejezetek foglalkoznak a rasszizmus és a kommunizmus kérdéseivel, melyek mindegyikére az igazi megoldást csak az európai államok demokratikus föderációjának megvalósítása adhatja meg.

A II. Világháború utáni, egy újabb polgárháború szélén álló Olaszországban Spinelli és elvbarátai természetesen a politikai egyedulmért vetélekedő jobb és baloldali pártok, a kereszténydemokraták és kommunisták harcának peremére, a politikán kívülre kerültek. De nem volt jobb a helyzet Európa más országaiban sem. Spinelli egységes Európáról írt tervezetei, melyekben a szuverén nemzeti államokat felváltó Európai Egyesült Államokról értekezett (*Dagli Stati sovrani agli Stati Uniti d'Europa*, 1950; *Il manifesto dei Federalisti Europei*, 1950; *L'Europa non cade dal cielo*, 1960; *Tedeschi al bivio*, 1965) nem találhattak meghallgatásra a hidegháborútól megosztott, vasfüggönytől, majd a berlini faltól elválasztott, a szovjet csapatok által részben megszállt kontinensen, ahol két katonai szövetség készült a másik megsemmisítésére.

Ugyanakkor Altiero Spinelli végig kitartott elképzelései mellett, melyek az évtizedek múlásával fokozatosan megvalósultak. Előbb a demokratikus Német Szövetségi Köztársaság megalakulására került sor, majd a francia-német kibékülésre, a Római szerződés megkötésére, illetve később az Európai Gazdasági Közösség létrehozására. Spinelli a 70-es évektől kezdődően az olasz baloldali pártok képviselőjében haláláig volt tagja az Európai Bizottságnak, majd az Európai Parlamentnek. Egyik megszövegezője volt az Európai Unió alapokmányának, melynek alapelveit 1984-ben az Európai Parlament elfogadta.

1986-ban bekövetkezett halála megakadályozta, hogy lássa álma részleges megvalósulását, a vasfüggöny lehullását, a berlini fal ledöntését, a szovjet csapatok közép-keleteurópai államokból való kivonását, a Varsó Szerződés megszűntét, a Szovjetunió által bekebelezett balti államok önállósulását, és végül 12 középkeleteurópai állam csatlakozását az Európai Unióhoz.

Az Európai Unió egyik alapítójának, "építőjének" vallja Altiero Spinellit. Ennek bizonyosságára 1993-ban az Európai Parlament épületének egyik szárnyát Altiero Spinelliről nevezték el. Altiero Spinelli egész életét végig kísérte az egységes Európa gondolata. Életművének igazi megkoronázása épp ezért az lehet, amikor az Európai Unió tagállamai elfogadják a közös Európa alkotmányát, mint az európai "örök" béke garanciáját.

Bevezetés

Eugenio Colorni (Róma, 1944)

Ezek az írások Ventotene-szigetén születtek, és ott kaptak szerkesztett formát 1941-1942-ben. Abban a rendkívüli légkörben, a minél szigorúbb fegyelem engedte rések között, az információkról a lehető legteljesebb képet ezeryni mesterkedéssel kialakítva, a kényszerített tétlenség szomorúsága és a közlő felszabadulás aggodalma közepette, néhány elmében éretté vált azoknak a kérdéseknek az újragondolása, amelyek az addigi cselekedet és a politikai harcban követett magatartás alapját képezték.

A konkrét politikai élettől való messzeség távolságtartóbb szemléletet nyújtott, és a hagyományos nézetek felülvizsgálását tanácsolta, a múltbéli sikertelenségek okait nem annyira a parlamenti vagy forradalmi taktika tévedéseiben keresve, vagy a helyzet általános «éretlenségében», mint inkább az általános hozzáállás hiányosságaiban, és abban, hogy a szokásos törésvonalak mentén alkalmazott harcban túl kevés figyelmet kapott az az újdonság, mely kezdte megváltoztatni a valóságot.

A közeljövő nagy csatájának eredményes megvívására készülve nem csak egyszerűen a múltbéli tévedések korrigálásának szükségességét éreztük, hanem újra akartuk fogalmazni a politikai problémák, kereteit megszabadítva elménket a doktrinális előítéletektől vagy pártmítoszoktól.

Így született meg egyesek elméjében az a központi elgondolás, miszerint a lényegi ellentmondás, amely a társadalmunkat gyötrő válságokért, háborúkért, nyomorúságért és kizsákmányolásért felelős, az a szuverén államok létezése, földrajzilag, gazdaságilag, katonailag azonosíthatók, melyek a többi államot vetélytársnak és potenciális ellenségnek tartják, és egymás mellett a folytonos *bellum omnium contra omnes* állapotában élnek.

Ez az önmagában nem új elgondolás az újdonság erejével hatott megfogalmazásának körülményeit és az elgondolás alkalmát tekintve a következő okok miatt:

1.) Mindenekelőtt az összes progresszív politikai párt programjában szereplő internacionalista megoldást ugyanezek, bizonyos értelemben, az általuk kitűzött célok megvalósításának szükséges és majdnem automatikus következményének tartják. A demokraták azt vallják, hogy az általuk hirdetett államforma életbe léptetése, minden egyes országban, biztosan annak az egységes tudatnak a kialakulásához vezetne, mely legyőzve a kulturális és erkölcsi korlátokat, az első elengedhetetlen előfeltétele lenne a népek szabad

egységének, politikai és gazdasági téren is. A szocialisták pedig azt gondolják, hogy a proletárdiktatúra felállítása a különböző államokban önmagában is egy kollektivista nemzetközi állam kialakításához vezetne.

Az állam modern felfogásának, és az ehhez kötődő érdekek és érzelmek összességének a vizsgálata világosan megmutatja, hogy bár az államformák közötti analógiák megkönnyíthetik az államok közötti baráti kapcsolatokat és az együttműködést, ebből viszont még egyáltalán nem következik, hogy ez automatikusan és fokozatosan egységhez vezet, amíg kollektív érdekek és érzelmek fűződnek a határokon belüli zárt egység megőrzéséhez. Tapasztalatból tudjuk, hogy a sovinszta érzelmek és a protekcionista érdekek könnyen vezethetnek ütközéshez és versengéshez még két demokrácia esetében is; és nem biztos, hogy egy gazdag szocialista államnak szükségszerűen meg kell osztania saját forrásait egy másik, sokkal szegényebb szocialista állammal csak azért, mivel ebben a sajátjához hasonló államberendezés működik.

Az államok közötti politikai és gazdasági határok eltörlése nem ered tehát szükségszerűen egy adott rendszernek az államokon belüli egyidejű bevezetéséből; de ez különálló probléma, melyet önerőből, az ehhez illő eszközökkel kell leküzdeni. Az igaz, hogy nem lehet szocialistának lenni anélkül, hogy egyben ne lennének internacionalisták is; de inkább ideológiai kötetlek által mint politikai és gazdasági szükségből; és az egyes államokban aratott szocialista győzelem nem vezet szükségszerűen az internacionális államhoz.

2.) Az, ami, ezen kívül, a szövetségi elmélet autonóm hangsúlyozását sürgette, az a tény volt, hogy a létező, és a múltjukat tekintve, a minden egyes államon belül megvívott harcokhoz kötődő politikai pártok, szokásból és hagyományból, az összes kérdést a nemzetállam létezésének néma feltételezéséből közelítik meg, és a nemzetközi renddel kapcsolatos problémákat «külpolitikai kérdésként» kezelik, melyeket diplomáciai lépésekkel és a különböző kormányok közötti megállapodásokkal kell megoldani. Ez a magatartás egyrészt oka, másrészt következménye a fent említett nézetnek, miszerint elég megszerezni saját országunk irányítását, a többi, hasonló rendszerű országgal való megállapodás és egység magától jön anélkül, hogy ennek külön politikai harcot szentelnénk.

Jelen írások szerzőiben azonban mély gyökeret vert az a meggyőződés, hogy az, aki a nemzetközi rend kérdését az aktuális történelmi korban központiként akarja felvetni, és ennek megoldását a társadalmunkat érintő összes intézményes, gazdasági, szociális probléma megoldása szükséges előfeltételének tartja, szükségszerűen ebből a szemszögből kell, hogy figyelembe vegye az összes belpolitikai ellentétre vonatkozó kérdést és minden egyes párt magatartását, a hétköznapi harc taktikáját és stratégiáját illetően is.

Minden kérdés, az alkotmányos szabadságtól az osztályharcig, a hatalom megszerzésének tervezésétől ennek megvalósításáig és gyakorlásáig, új fényben tűnik fel, ha abból indulunk ki, hogy az elsőrendű cél az egységes államrend megvalósítása nemzetközi téren. Maga a politikai játszma is, az ebben résztvevő erők közül az egyikre vagy a másikra való támaszkodás, az egyik vagy a másik jelszó hangsúlyozása, más és más látszatot nyer attól függően, hogy a kizárólagos cél a hatalom megszerzése és meghatározott reformok megvalósítása-e az egyes államokon belül, vagy pedig az egész kontinenst átölelő szövetségi rendszer felállításának alapját képző gazdasági, politikai, erkölcsi előfeltételek megteremtése.

3.) További - és talán a legjelentősebb - ok volt az is, hogy egy európai szövetség eszményképe, első lépés egy világszövetség felé, néhány évvel ezelőttig még távoli utópiának tűnhetett, ma azonban, ennek a háborúnak a végén, elérhető cél és majdnem kézzel fogható. A népek teljes keveredése, amelyet ez a konfliktus a német megszállás alá került összes országban okozott, a majdnem teljesen megsemmisített gazdaság új alapokon való újjáépítésének szüksége, és a politikai határokat, a vámsorompókat, az etnikai kisebbségeket stb. érintő összes problémának a napirendre való tűzése; magának ennek a háborúnak a jellege, melyben a nemzeti elemek oly gyakran felülkerekedtek az ideológia, melyben azt láttuk, hogy a kis és közepes államok lemondtak saját szuverenitásukról az erősebb államok javára, és melyben maguk a fasiszták helyettesítették az «élettér» fogalmát a «nemzeti függetlenséggel»; mindezekben olyan adatok figyelhetők meg, melyek aktuálissá teszik, jobban mint valaha is, ebben a háború utáni korban, Európa szövetségi rendeződésének kérdését.

Ez iránt minden társadalmi osztályból érkező erő érdekelt lehet gazdasági és eszmei okokból is. A megvalósítást megközelíthetjük diplomáciai tárgyalások útján és népmozgósítással; a művelt osztályokban az ezzel kapcsolatos problémák tanulmányozását szorgalmazva, és tényleges forradalmi helyzetet idézve elő, melyet követően már nincsen visszaút; a győztes államok vezetőit befolyásolva, és a legyőzött országokban azt a jelszót lobogtatva, hogy csakis egy szabad és egységes Európában találnak menekvésre, elkerülve a vereség katasztrófális következményeit.

Éppen ezért született meg a mi Mozgalmunk. Ennek a kérdésnek a jelentősége, elsőrendősége a most kezdődő kor által diktált összes többihez képest; az a bizonyosság, hogy ha hagyjuk ismét megmerevedni a helyzetet a régi nacionalista sablonban, örökre elveszítjük a lehetőséget, és kontinensünk semmilyen békét és tartós jólétet nem élvez majd; ez ösztönzött egy autonóm szervezet megalkotására azzal a céllal, hogy a háború utáni időszak megvalósítható céljaként az Európai Szövetség elképzelését tűzzük ki.

Nem titkoljuk a megvalósítás nehézségét, és az ezzel ellentétes irányban cselekedni kész erők nagyságát sem; ez az első alkalom azonban, gondoljuk, hogy ez a kérdés a politikai harctéren nem távoli ideálként, hanem sürgető, tragikus szükségként szerepel.

Mozgalmunk, mely már közel két éves, a fasiszta és náci elnyomásban az illegalitás nehéz életét éli; melynek tagjai az antifasiszta harcosok soraiból érkeznek, és mindannyian a szabadságért vívott fegyveres harcban sorakoztak fel; mely már kemény börtönnel fizetett a közös ügyért. Mozgalmunk nem politikai párt és nem is akar az lenni. Egyre határozottabb jelleget nyert, hogy mozgalmunk a különböző politikai pártokra kíván hatni, és ezeken belül cselekedni, nem csak az internacionalista igény hangsúlyozása érdekében, hanem elsősorban azért, hogy a nemzetközi politikai élet ebből az új, eddig kevésbé megszokott szemszögből induljon ki a kérdések megközelítésében.

Nem vagyunk politikai párt, mivel annak ellenére, hogy aktívan szorgalmazzuk az Európai Szövetség intézményes, gazdasági, szociális felépítésére vonatkozó összes tanulmányt, és annak ellenére, hogy aktív részt vállalunk a megvalósításáért vívott küzdelemben, kiemelt figyelemmel követve, mely erőnk tehetnek érte a jövőbeli politikai konjunktúrában, nem akarunk hivatalos álláspontra helyezkedni az intézményes részletkérdésekben, a gazdasági kollektivizáció kisebb vagy nagyobb mértékéről, az erősebb vagy gyengébb közigazgatási decentralizációról stb. stb., melyek majd meghatározzák a jövőbeli szövetségi szervezetet. Hagyjuk, hogy mozgalmunkon belül ezeket a kérdéseket széles és szabad vita kísérelje, és hogy minden politikai tendencia, a kommunistától a liberálisig, képviselőre találjon nálunk. Tény, hogy a hozzánk csatlakozók majdnem mindannyian valamelyik progresszív politikai párt katonái: mindannyian egyetértenek egy szabad Európai Szövetség alapelveivel, mely nem épül sem egyeduralomra, sem totalitárius rendszerre, és olyan strukturális stabilitással bír, mely nem egyszerűen a Nemzetek Társaságává redukálja. Ezek az elvek az alábbi pontokban foglalhatók össze: közös szövetségi hadsereg, pénzünió, a vámsorompók és a kivándorlás korlátozásának eltörlése a Szövetséghez tartozó államok között, a polgárok közvetlen képviselője a szövetségi gyűléseken, közös külpolitika.

Két éves élete során a Mozgalmunk szélesesen elterjedt az antifasiszta csoportok és politikai pártok között. Néhányan közülük nyilvánosan kifejezte a hozzánk való csatlakozását és az irántunk való szimpátiáját. Mások együttműködni hívtak programjuk megfogalmazásában. Nem önteltség azt állítani, hogy részben a mi érdemünk, ha az Európai Szövetség problémáival annyira gyakran foglalkozik az olasz földalatti sajtó. Újságunk, az «Európai

Egység» figyelemmel kíséri a belföldi és a nemzetközi politika eseményeit abszolút független állásfoglalással.

Az alábbi írások a Mozgalmunk megszületéséhez vezető eszmék feldolgozásának az eredményei, ugyanakkor nem tükröznék mást, mint szerzőik véleményét, és nem magának a Mozgalomnak az álláspontjai. Vitatémák kívánnak lenni azok számára, akik újra akarják gondolni a nemzetközi politikai élet összes problémáját figyelembe véve a legújabb ideológiai és politikai tapasztalatokat, a gazdaságtudomány naprakész eredményeit, a jövő legjózanabb és legmeggondoltabb távlatait. Ezeket hamarosan újabb tanulmányok követik. Reméljük, írásaink újabb gondolatokra serkentenek; és a jelenlegi, a cselekvés sürgető szükségétől hevített légkörben hozzájárulnak a helyzet tisztázásához, a minél határozottabb, tudatosabb és felelősegteljesebb cselekvés érdekében.

Egy szabad és egységes Európáért. Kiáltvány-tervezet

Altiero Spinelli - Ernesto Rossi

I. A modern civilizáció válsága

A modern civilizáció saját alapköveként a szabadság elvét fektette le, amely szerint az ember nem lehet mások pusztá eszköze, saját önálló életének kell a központban állnia. Ezzel a kódexsel a kézben nagyszabású történelmi per indult a társadalmi élet minden olyan területe ellen, mely ezt nem tartotta tiszteletben.

1.) Kijelentést nyert, hogy az összes nemzetnek joga a független államszervezéshez. Minden népnek, melyet etnikai, földrajzi, nyelvi és történelmi jellegzetességei azonosítanak, a saját maga által teremtett államszervezetben kellett megtalálnia, a politikai élet sajátos felfogása szerint, az igényeit lehetőleg legjobban kielégítő eszközt, bármilyen idegen beavatkozástól mentesen. A nemzeti függetlenség ideológiája a fejlődés rendkívüli élesztőjének bizonyult; felülkerekedett a gyarló lokálpatriotizmuson a külföldi elnyomókkal szembeni szélesebb szolidaritás jegyében; felszámolta az emberek és áruk mozgását korlátozó akadályok nagy részét; minden egyes új állam területén belül a hátrányosabb helyzetű lakosságra is kiterjesztette az intézményes életet és a civilizáltabb népeket jellemző államrendszert. Ez azonban magában hordozta a kapitalista imperializmus csíráját, amelyet a mi generációnk látott elhatalmasodni egészen a totalitarista államok és a világháborúk kirobbanásáig.

A nemzetet most már nem az emberek közötti együttélés történelmi termékének tartják, akik egy hosszú folyamatnak köszönhetően nagyobb egységre jutottak szokásaikban és törekvéseikben, és az államban találták meg a közösségi élet megszervezésének leghatékonyabb formáját az egész emberi társadalom keretében; mostanra isteni lényé változott, olyan szervvé,

amelynek csakis a saját létezésével és a saját fejlődésével kell foglalkoznia, egyáltalán nem törődve az emiatt mások által elszenvedett kárral. A nemzeti államok abszolút szuverenitása az egyes államok hatalmi akaratához vezetett, mivel közülük mindegyik fenyegetve érzi magát a többi hatalmától, és egyre szélesebb területeket tart saját «életterének», ahol szabad mozgást élvezhet, és a fenntartásához szükséges eszközöket biztosíthatja magának anélkül, hogy bárkitől is függne. Ez a hatalmi akarat nem képes lecsillapodni, hacsak nem a legerősebb állam egyeduralmával, a többi szolgasorsba való kényszerítésével.

Ennek következményeként az állam a polgárok szabadságának védelmezőjéből a szolgasorsba döntött alattvalók urává változott, teljes erejével harci képességeik maximálisra növelésére törekedve. Még a következő elkerülhetetlen háborúkra való felkészülés szünetének tartott békeidőszakban is, számos országban a katonai osztályok akarata uralkodik a civil osztályokon, egyre nehezebbé téve a politikai intézmények szabad működését: az oktatás, a tudomány, a termelés, a közigazgatási szervek elsőrendű célja a háborús képességek növelése; az anyák feladata katonák világra hozatala; a gyerekeket zsenge koruktól a fegyverhasználatra és a külföldiek iránti gyűlöletre tanítják, az egyéni szabadságok semmivé zsugorodnak, mivel mindenki militarizált, és szüntelenül katonai szolgálatot teljesít; az egymás után ismétlődő háborúk a család, munkahely, saját javak elhagyására kényszerítenek, olyan célokért való önfeláldozásra, melyeknek senki sem ismeri igazán az értékét; néhány nap alatt a kollektív jólétért hozott évtizedes erőfeszítések semmisültek meg.

A totalitárius államok azok, melyek a legkövetkezetesebben valósították meg összes erejük egyesítését, maximális központosítással és önellátással, és éppen ezért a legmegfelelőbbnek bizonyultak a jelenlegi nemzetközi légkörben. Elég, hogy egy állam egyetlen lépést tegyen a totalitarizmus felé, a többi is követi ugyanattól a túlélési akarattól hajtva.

2.) Megerősítést nyert, hogy minden polgárnak ugyanolyan joga van az állami akarat kialakításához. Ez az összegzése lett volna az összes, szabadon érvényesülő társadalmi kategória változó gazdasági és ideológiai igényeinek. Az ilyesfajta politikai szervezkedés segítette kijavítani vagy legalábbis enyhíteni a múltbéli rendszerekből örökölt számos égbekiáltó igazságtalanságot. A sajtó- és társulási szabadság azonban, valamint a választójog fokozatos bővítése, egyre jobban megnehezítette a régi kiváltságok védelmét, a képviseleti rendszer fenntartásával.

A nincstelének apránként megtanulták használni ezeket az eszközöket, és támadást indítottak a tehetősebb osztályok által megszerzett jogokért; a nem keresettel szerzett jövedelmekre és az örökösödésre kivetett társadalmi adó, a nagyobb vagyonokat érintő egyre magasabb adókulcs, a minimális jövedelmek és az alapvető javak adómentessége, az ingyenes közoktatás, a juttatások és

társadalom-biztosítási kiadások növelése, az agrár-reformok, a gyárak feletti ellenőrzése a kiváltságos osztályokat fenyegető sáncokkal körülvett erőterben.

A politikai jogok egyenlőségéhez hozzájáruló kiváltságos osztályok sem engedhették meg, hogy a kitaszított osztályok ezzel éljenek megvalósítva azt a tényleges egyenlőséget, amely valódi szabadságtartalommal ruházta volna fel ezeket a jogokat. Amikor, az első világháború végén, a fenyegetés túl súlyossá vált, természetes volt, hogy ezek az osztályok lelkes tapsal üdvözölték és támogatták a diktatúrák felállítását, melyek kivették a törvények adta fegyvereket ellenségeik kezéből.

Másrészt az óriási ipari és bank-csoportok kialakítása, és a szakszervezeteké, melyek ugyanazon vezetés alatt egész munkásseregeket egyesítettek, a szakszervezetek és a csoportok, melyek a saját igényeikre válaszoló politika elérése érdekében nyomást gyakoroltak a kormányra, magukban hordták az államnak a számos gazdasági uralomra való darabolódásának a fenyegetését, éles harcban egymással. A demokratikus-liberális rendszerek, eszközök, melyekkel ezek a csoportok az egész közösséget a lehető legjobban ki tudták zsákmányolni, egyre inkább elvesztették tekintélyüket, és így elterjedt az a meggyőződés, hogy csakis a totalitárius állam, a nép szabadságának eltörlésével, képes valahogy megoldani azt az érdek-összeférhetetlenséget, melyet a létező politikai intézmények már nem bírtak megfékezni.

Ezt követően a totalitárius rendszerek, mindent összevetve, valóban megszilárdították a különböző társadalmi osztályok által lépésről lépésre elfoglalt állásokat, és a polgárok egész életének rendőrségi ellenőrzésével, és minden ellentétes hang erőszakos elfojtásával megakadályozták a hatályos rend bármilyen későbbi törvényes korrigálását. Így sikerült biztosítani a termelésben részt nem vevő földbirtokosok abszolút élőködő osztályának fenntartását, és a jövedelemből élőknek, akik kizárólag címeük aláírásával járulnak hozzá a termeléshez; a monopolista osztályokénak és a fogyasztókat kihasználó láncoknak, melyek felemésztik a kisbefektetők pénzét; a plutokratákét, akik a színpal mögé bújva mozgatják a politikusokat, kizárólag saját hasznuk szerint irányítva az egész állami gépezetet, felsőbbrendű nemzeti érdekek megvalósítását színlelve. Megmaradt kevesek kolosszális vagyona és a nagy tömegek nyomorúsága, amelyeket kizártak abból, hogy a modern kultúra gyümölcseit bármilyen módon is élvezzék. Lényegében egy olyan gazdasági rendszer menekült meg, amelyben az anyagi tartalékokat és a munkaerőt, az emberi fejlődést szolgáló alapvető szükségletek kielégítése helyett, a magasabb árakat kifizetni képesek haszontalan vágyainak kielégítésére fordítják; egy olyan gazdasági rendszer, melyben az örökösödési joggal a pénz hatalma ugyanazon az osztályon belül terjed tovább, kiváltsággént, anélkül, hogy a

ténylegesen végzett társadalmi szolgálat értékének bármilyen módon megfelelné, és ily módon a proletariátus lehetőségeinek tere annyira szűkül, hogy a munkások a megélhetésért gyakran hagyják magukat kizsákmányolni csakhogy akármilyen munkaajánlathoz jussanak.

Azért, hogy a munkásosztály mozdulatlanra és alárendeltté váljon, a szakszervezetek szabad és harcolni képes szervezetekből, melyeket a tagok bizalmát élvező egyének vezettek, rendőrségi felügyeleti szervekké változtak, a kormányzó csoport által kiválasztott hivatalnokok vezetésével, akik csakis a kormányon levőknek tartoznak felelőséggel. Ha bármilyen kiigazításra kerül sor egy ilyen gazdasági rendszerben, azt csakis a katonai szükség diktálja, mely a kiváltságos osztályok reakciós törekvéseivel a totalitárius államok megszületéséhez és megszilárdításához vezetett.

3.) A tekintélyuralmi dogmatizmussal az örök érvényű kritikai szellem szállt szembe. Minden állításnak önmagában kellett hordoznia az igazságot, vagy el kellett tűnnie. Ennek a gátlástalan magatartásnak a módszertana vezetett társadalmunk legnagyobb hódításaihoz az összes téren. Ez a szellemi szabadság azonban nem tudott ellenállni a totalitárius államokat megteremtő válságnak. A hitből, vagy álszent módon elfogadásra kényszerített új dogmák kezdik uralni a tudomány egészét.

Annak ellenére, hogy senki sem tudja, mi az a faj, és a legelementárisabb történelmi ismeretek is rámutatnak ennek az abszurdítására, az az elvárás a fiziológusokkal szemben, hogy elhiggyék, bebizonyítsák és meggyőzzenek a kiválasztott fajhoz való tartozásról, kizárólag azért, mivel az imperializmusnak erre a mítoszra van szüksége a tömegek gyűlöletének és büszkeségének magasztalására. A gazdaságtudomány legegységesebb fogalmait anatómiának kell tartani az önellátó politika javára, a korlátok közé szorított cserekereskedelmet és a nyereszkesedés más régi kacatját pedig korunk rendkívüli felfedezéseként kel életetni. A világ részei közötti gazdasági függőség miatt a teljes bolygó lett az élettere mindazon népeknek, melyek meg akarják őrizni a modern civilizációnak megfelelő életszínvonalukat; ezzel szemben alkották meg a geopolitika áltudományát, mely az életterek elméletének jelentőségét bizonyítva, elméleti köntösbe bújtatja az imperialista elnyomást.

A történelmet alapvető adataiban meghamisítják a kormányzó osztály érdekében. A könyvtárakat és a könyvesboltokat megtisztítják az összes nem ortodoxnak tartott műtől. A sötét századok árnyai ismét az emberi szellem elfojtásával fenyegetnek. Maga a szabadság és az egyenlőség szociális etikája is alá lesz ásva. Az emberek többé már nem szabad polgárok, akik az államot kollektív céljaik lehető legjobb megvalósítására használják fel. Az állam szolgálói, amely meghatározza céljaikat, és az állam érdeke természetesen a hatalmat birtoklók akaratával egyezik. Az emberek többé már nem a jognak

vannak alávetve, hanem hierarchia szerint elrendezve, ellenszegülés nélkül kénytelenek engedelmessé válni a felsőbb hatóságoknak, élükön az istenként tisztelt vezetővel. A kasztok zsarnoki rendszere saját hamuvából kel életre.

Ez a reakciós totalitárius civilizáció számos országban diadalmaskodott, és végül is a náci Németországban találta meg azt a hatalmat, amely képesnek hitte magát a végső következtetések levonására. Aprólékos felkészülés után, merészen és gátlások nélkül kihasználva mások rivalitását, egoizmusát, ostobaságát, magával ragadva más európai csatlós államokat - az elsők között Itáliát -, szövetkezve az Ázsiában hasonló célokra törekvő Japánnal, megindította az elnyomást. Győzelme a totalitarizmus végleges megszilárdítását jelentené a világban. A totalitarizmus minden egyes eleme maximálisra lenne túlozva, a progresszív erők pedig hosszú időre az egyszerű negatív ellenzék szerepébe szorulnának.

A német katonai osztályok hagyományos arroganciája és megalkuvást nem ismerő kötelességtudata nyújthat elképzelést arról, milyen lenne az uralmuk egy győztes háborút követően. A győztes németek színlelt nagylelkűséget is megengedhetnének maguknak a többi európai néppel szemben, formálisan tiszteletben tartva területeket és politikai intézményeiket, kielégítve ezzel az erőviszonyok és az állami intézmények valódi tartalma helyett csak a határsorompók színeire és a reflektorfényben szereplő politikusok nemzetiségére figyelő ostoba hazafiasságot. Akármilyen álcában az igazság ugyanaz maradna: az emberiség újbóli spártaiakra és helótákra osztódna fel.

A harcoló felek közötti kompromisszumos megoldás is csak újabb lépés lenne a totalitarizmus felé, mivel a Németország szorítása alól megmenekülő országok ugyanilyen politikai berendezkedésre kényszerülnének a háború folytatására való megfelelő felkészülés érdekében.

A hitleri Németország egymás után foglalta el a kisebb államokat, és egyre erősebb hatalmakat kényszerített arra, hogy színre lépjenek. Nagy Britannia harcias bátorságának köszönhető, hogy még abban a kritikus pillanatban is, amikor egyedül maradt az ellenséggel való szembeszállásban, a németek kitartó ellenállásába ütköztek, időt adva Amerikának végtelen termelési forrásai mozgósítására és a szovjetunió felfegyverzésére. És ez a német imperializmussal szembeni harc szorosan kötődik ahhoz, amelyet a kínai nép vív a japán imperializmus ellen.

Hatalmas embertömeg és gazdagság sorakozott már fel a totalitárius hatalmakkal szemben; ezeknek a hatalmaknak az ereje elérte a csúcst, nem kerülhetik el sorsukat: fokozatos felőrlődés vár rájuk. A szembenálló hatalmak viszont már túljutottak a maximális mélypontra, és felemelkedőben vannak.

A szövetségesek háborúja napról napra serkenti a szabadulás akaratát az erőszaknak alávetett és a csapástól megtévedt országokban is: sőt ugyanez az akarat ébred a tengelyhatalmak népeiben is, amelyek észrevették, hogy elkeseredett helyzetbe sodorták őket, gazdáik pusztá uralmi vágyainak kielégítésére.

Megfékeztek azt a lassú folyamatot, mely által hatalmas embertömegek passzívan hagyták, hogy az új rendszer alakítsa őket, alkalmazkodtak ehhez, és így hozzájárultak a rendszer megszilárdításához. Ebben a lassan dagadó, hatalmas hullámban feltűnik az összes progresszív erő, a munkásosztály felvilágosultabb elemei, amelyek egy magasabb rendű életeszmeny jegyében nem engedtek a terrornak és a csábításnak; az értelmiség legtudatosabb elemei, sértve az intelligencia által elszenvedett zülléstől; vállalkozók, akik új kezdeményezésekre érzik képesnek magukat, és meg akarnak szabadulni a mozgásukat akadályozó bürokrácia láncaitól és a nemzeti önállátásnak a kényszerétől; mindazok végül, akik a velük született méltóságból nem tudnak fejet hajtani a megalázó szolgálagnak.

Ma ezektől az erőktől függ civilizációnk megmentése.

II. A háború utáni feladatok. Az európai egység

Németország legyőzése azonban nem vezetne automatikusan Európa újrendeződéséhez a mi civilizációs eszmenyünk szerint.

Az általános válság rövid, de intenzív időszakában, (melyben az államok darabokra törve a földön hevernek majd, és az új szavakra sóvárogva váró néptömegek olvadó, izzó anyagként készek arra, hogy új formába öntsék őket, és képesek a komoly szándékú internacionalisták vezetésének elfogadására), a régi nemzeti rendszerek legkiváltságosabb osztályai ármánnyal vagy erőszakkal megpróbálják megtörni az internacionalista érzelmek és szenvedélyek hullámát, és makacsul a régi állami szervezet újjáépítésére törekednek. És valószínű, hogy az angol vezetők, talán az amerikaiakkal egyetértésben, megpróbálják ebbe az irányba terelni a dolgokat, a hatalmi egyensúly politikájának helyreállítására, birodalmaik látszólag azonnali érdeke szerint.

A konzervatív erők, vagyis: a nemzeti államok alapvető intézményeinek a vezetői; a fegyveres erők felsőbb vezetése, amely, ahol létezik, a monarchiában tetőzik; a monopoli kapitalizmusnak azok a csoportjai, melyek nyereségüket saját államuk sorsához kötötték; a nagy földbirtokosok és a magas egyházi hierarchiák, melyek csakis egy stabil konzervatív államban látják biztosítottnak parazita bevételeiket; és végtelen udvartartásuk azokkal, akik tőlük függnnek vagy csak elkápráztatja őket a hagyomány erejére támaszkodó hatalom;

mindezek a reakciós erők már most érzik, hogy az épület recseg-ropog, és igyekeznek megmenekülni. Az omlás megfosztaná őket minden eddigi garanciájuktól, és kiszolgáltatná őket a progresszív erők támadásának.

FORRADALMI HELYZET: RÉGI ÉS ÚJ ÁRAMLATOK

A totalitárius rendszerek bukása érzelmileg a «szabadság» eljövételét jelenti majd egész népek számára; eltűnik mindenfajta korlátozás, és automatikusan a lehető legszélesebb szólás- és társulási- szabadság uralkodik. A demokratikus tendenciák diadalmaskodnak. Számptalan árnyalattal bírnak, a nagyon konzervatív liberalizmustól egészen a szocializmusig és az anarchiáig. Hisznek az események és az intézmények «spontán kialakulásában», az alulról jövő ösztönzés abszolút jóságában. Nem akarják kényszerrel irányítani a «történelmet», a «népet», a «proletariátust» és mindazt, amit Istenüknek neveznek. Véget akarnak vetni a diktatúráknak, úgy gondolva, hogy ez a népek elévülhetetlen önrendelkezési jogát szolgáltatja vissza, áhított álmuk pedig a legszélesebb választással és a választójogok leggondosabb tiszteletben tartásával alkotott nemzetgyűlés, amely az alkotmány típusáról dönt. Ha a nép éretlen, az alkotmány rossz lesz; és kijavítani csak következetes munkával és meggyőződéssel lehet.

A demokraták elvből nem utasítják el az erőszakot, de csak akkor akarnak élni vele, amikor a többség ezt elengedhetetlennek tartja, vagyis, amikor már nem más, mint utolsó és felesleges részletkérdés, a demokraták éppen ezért csak a rendes közigazgatásra alkalmas vezetők, amikor a nép összessége meg van győződve az alapvető intézmények jóságáról, és arról, hogy csak másodlagos kérdésekben kell hozzájuk nyúlni.

A forradalmi korokban, amikor az intézményeket nem igazgatni, hanem megteremtteni kell, a demokratikus gyakorlat csúfos kudarcot vall. A demokraták szálnalmas tehetetlensége az orosz, német, spanyol forradalomban, három példa a közelmúltból. Ilyen helyzetekben, a régi állami rendszer törvényeinek és közigazgatásának az összeomlásával, azonnal számptalan nemzetgyűlés és népképviselő hemzseg, a régi törvényesség álcájával vagy ennek lenézésével, melyekben a társadalom progresszív erői egyesülnek és mozognak. A népnek kielégítésre váró, alapvető szükségletei vannak, de nem tudja, pontosan mit akar és mit tegyen. Ezer harang kong a füle mellett. Ezer fejével nem látja a helyes irányt, és egymással harcban álló áramlatokra bomlik.

Abban a pillanatban, amikor maximális határozottságra és merészségre van szükség, a demokraták elveszve érzik magukat, mivel mögöttük nem a spontán néptámogatás sorakozik fel, hanem zavaros szenvedélyek háborognak. Feladatuknak a konszenzus kialakítását gondolják, és buzgó prédikátorokként

jelentkeznek, miközben olyan vezetőkre van szükség, akik tudják, mely célok felé kell haladni. Elhalasztják az új rendszer megszilárdításának kedvező lehetőségeket, és hosszú felkészülést igénylő szerveket igyekeznek azonnal működtetni, éppen ezért a viszonylagos nyugalom időszakához illő vezetők; éveket ajándékoznak ellenfeleiknek, akik ezt megdöntésükre használják ki; ezernyi áramlatukkal nem a megújulás akaratát fejezik ki tehát, hanem az összes elmében uralkodó szeszélyes vágyakat, melyek egymást megbénítva a reakciós erők számára készítik elő a talajt. A demokrata politika módszerei tehetetlenek egy a forradalmi válságidején.

Ahogy a demokraták, verbális harcaikban, lépésről lépésre elkoptatják a szabadság támogatóiként élvezett népszerűségüket, elhalasztva minden komoly politikai és társadalmi forradalmi lehetőséget, elkerülhetetlenül a totalitarizmus előtti politikai intézmények alakulnak ki ismét, és a harc ismét az osztályok közötti szembenállás régi sémáit követi.

Az elv, mely szerint osztályharccá kell redukálni az összes politikai problémát, elsősorban a gyári munkások által követett fő irány volt, és segített politikájuk tartalmának megerősítésében, amíg nem az alapvető intézmények forogtak kockán; a proletariátus elszigetelődéséhez vezet viszont, amikor a társadalom teljes átszervezésének szükségéről van szó. A munkások, mivel osztályként nevelődnek, nem képesek mást látni, mint saját osztályuk sőt kategóriájuk követeléseit anélkül, hogy azzal törődnének, miként kapcsolhatnák őket a többi osztály érdekeihez; vagy pedig osztály - lyuk egyoldalú diktatúrájára törekednek, a termelési anyagi eszközök utópisztikus kollektivizációjának megvalósításával, melyet egy évszázados propaganda összes bajuk orvosságaként hirdetett. Ez a politika nem képes hatni semmilyen más rétegre, kivéve a munkásokat, akik így megfosztják támogatásuktól a többi progresszív erőt, kiszolgáltatva őket a reakciónak, amely ügyesen arra használja ki őket, hogy leverje a veséjét ugyanennek a proletármozgalomnak. A proletariátusnak az osztálypolitikát és a kollektívizmus eszményét követő, eltérő áramlatai között a kommunisták ismerték el a győzelemhez szükséges erőelégletességét, és a többi néppárttal ellentétben szigorúan fegyelmezett párttá változtak, amely a munkásokat az orosz mítosz szerint szervezi meg, de nem a munkások törvényeit követi. a legkülönbözőbb mesterkedéshez használva fel őket.

Ez a magatartás, a forradalmi válsághelyzetekben, a kommunistákbakat hatékonyabbá teszi a demokratáknál; de mivel a munkásosztályt, amennyire csak lehet, elkülönítik a többi forradalmi erőtől, - azt hivatkozva, hogy az ő «igazi» forradalmának még el kell érkeznie -, a döntő pillanatban elszigetelt csoporttá szűkítik, amely az összes többit meggyengíti. Ezen kívül, az orosz államtól való függőségük, amely többszörösen saját nemzeti politikája megvalósítására

használta fel őket, megakadályozta, hogy bármilyen politikát minimális folytonossággal gyakoroljanak. Állandó szükségük, hogy egy Károlyi, egy Blum, egy Negrin mögé bújjanak, hogy azután a felhasznált demokrata bábbal együtt vesszenek el; de a hatalmat nem egyszerűen csak ravaszsággal kell megszerezni és megtartani, hanem a modern társadalom szükségleteire való szerves és életerős válaszadás képességével.

Ha a harc holnap a hagyományos nemzeti színtér keretei között maradna, nagyon nehéz lenne elkerülni a régi kétségeket. A nemzetállamok ugyanis már annyira mélyen megtervezték saját gazdaságukat, hogy a központi kérdés rövid időn belül az lenne, melyik gazdasági érdekekhez fűződő csoportnak, vagyis melyik osztálynak kellene kézbe venni a terv irányítását. A progresszív erők frontja könnyen szétzúzódna az osztályok és a gazdasági kategóriák közötti harcban. Nagy valószínűséggel a reakciósok húznának belőle hasznot.

Egy igazi forradalmi mozgalomnak azokból kell megszületni, akik kritizálni tudták a régi politikai felfogást; tudnia kell együttműködni a demokratikus erőkkel, akommunistákkal és általában mindazokkal, akik hozzájárulnak a totalitarizmus felőrléséhez; anélkül, hogy bármelyik politikai gyakorlattól hagyná magát behálózni.

A reakciós erők a vezetésre képesek, és erre nevelt emberekkel és káderekkel bírnak, akik elszántan küzdenek saját felsőbbségük megőrzéséért. Súlyos helyzetben képesek lesznek megfelelő álcát húzni a szabadság, a béke, az általános jólét, a szegényebb osztályok támogatóinak hirdetve magukat. A múltban már láttuk, hogyan bújtak meg a népmozgalmak mögött, hogyan bénították meg őket, pontosan az ellenkező irányba terelve őket. Kétségtelen, hogy ez lesz a legveszélyesebb erő, amellyel számolni kell.

A nemzetállam helyreállítása érdekében gyakorolnak majd nyomást. Így a nép körében a legelterjedtebb, a közelmúlt mozgalmi által leginkább megsértett, a reakciós célokra legkönnyebben felhasználható érzelmekre tudnak hatni: a hazafiasság érzelmére. Az a reményük is megvan, hogy ezzel könnyebben megkavarhatják az ellenfeleket annál is inkább, mivel a néptömegek az eddigi egyetlen politikai tapasztalatot nemzeti téren belül szerezték, és így elég könnyű őket és rövidlátó vezetőiket a vihartól elsodort államok újraépítésének területére terelni.

Ha ezt a célt el tudnák érni, a reakció győzedelmeskedne. Ezek az államok látszatra igen demokratikusak és szocialisták lennének; a hatalom visszatérése a reakciósok kezébe csak idő kérdése lenne. Feléledne a régi nemzeti féltékenység, és minden egyes állam ismét kizárólag a fegyverek erejére bízna saját igényeinek teljesítését. A fő feladat, rövidebb-hosszabb határidőn belül, ismét a népek hadsereggé való atváltoztatása lenne. A tábormokok prancsolnának ismét, a monopolisták kihasználnák az önellátást, a bürokrácia

teste ismét nagyra dagadna, a papok ismét engedelmessé tennék a tömegeket. A kezdeti pillanatban megszerzett összes eredmény semmivé zsugorodna az újabb háborúra való felkészülés szükségével szemben.

A probléma, amelyet elsőként meg kell oldani, mivel kudarc esetén bármilyen más fejlődés nem egyéb puszta látszatnál, az Európa nemzetállamokra való felosztásának végleges eltörlése. A kontinens államai többségének összeomlása a német henger alatt már egymáshoz kötötte az európai népek sorsát, melyek vagy mindannyian együtt a hitleri uralom alattvalóivá válnak, vagy ennek bukásával mindannyian együtt kerülnek forradalmi válságba, a merev állami szerkezet dermedtsége és megkülönböztetése nélkül. A lelkek, a múlthoz képest, már most jobban hajlanak Európa szövetségi újraszervezése felé. Az utóbbi évtizedek kemény tapasztalata a látni nem akaróknak is felnyitotta a szemét, és számos körülményt a mi eszményképünk javára alakított.

Az értelmes emberek mind elismerik már, hogy a független európai államok egyensúlyát nem lehet fenntartani, együttélve a militarista Németországgal a többi államhoz hasonló feltételek szerint, Németországot feldarabolni sem lehet, és a földre szorítani, miután vereséget szenvedett. A tények nyilvánvalóvá tették, hogy Európában egyetlen ország sem húzódhat félre a többiek harcában, semmitérő semlegességi nyilatkozatok és meg nem támadási paktumok közepette. Már bizonyítást nyert az olyan szervezetek, mint az Egyesült Nemzetek, haszontalansága, sőt kára, amely a döntéseit keresztülvivő katonai erő hiányában, és a tagállamok abszolút szuverenitásának tiszteletben tartása nélkül akarta a nemzetközi jogot garantálni. Abszurdnak bizonyult a be nem avatkozás elve, mely szerint minden népnek szabad kezet kellene hagyni, hogy olyan zsarnoki uralmat adjon magának, amelyet csak akar, mintha az egyes államok belső rendje nem lenne életfontosságú érdek a többi európai ország számára. Megoldatlanná vált a kontinens életét mérgező számtalan probléma - a vegyes lakosságú térségek határvonalának meghúzása, az egynyelvű kisebbségek védelme, a kontinens belsejében levő országok tengerre való nyitása, a balkáni-kérdés, az ír-kérdés stb.-, amelyekre az Európai Szövetség a legegyszerűbb megoldás lenne -, így találtak megoldást a múltban a szélesebb nemzeti egységet választó apró államok, megszabadulva az egymás közötti fanyargástól, a problémákat a különböző tartományok közötti kapcsolatok szintjére terelték.

Másrészt, a Nagy Britannia támadhatatlansága adta biztonságérzés vége, amely az angoloknak a «splendid isolation»-t tanácsolta, a francia hadsereg és magának a francia köztársaságnak a felbomlása a német erőkkel való első komolyabb ütközéskor (amely a remények szerint jelentősen megrendítette a gallok abszolút felsőbbrendűségébe vetett sovinizta hitet), és főleg annak a

tudata, hogy fenállt az általános szolgasors komoly veszélye, mind olyan körülmény, amely a jelenlegi anarchiára pontot tevő szövetségi rendszer kialakításának kedvez. És az a tény, hogy Anglia már elfogadta az indiai függetlenség elvét, és Franciaország a vereség elismerésével potenciálisan elvesztette egész birodalmát, megkönnyíti az európai rendeződésről való megegyezést a gyarmatok területén is.

Végezetül ehhez járul még a jelentősebb dinasztikák közül néhánynak az eltűnése, és a túlélők alapjainak a törékenysége. Figyelembe kell ugyanis venni, hogy az országokat személyes jövedelmi forrásként kezelő dinasztikák, a hozzájuk fűzött hatalmas érdekek támogatásával, komoly akadályt képviseltek az Európai Egyesült Államok megszervezésében, amely csakis a szövetség államainak köztársasági alkotmányára támaszkodhat. Az öreg kontinens horizontján túllépve, egységes távlatba karolva át az emberiséget alkotó összes népet, azt is el kell ismerni, hogy az Európai Szövetség az egyetlen elfogadható garancia arra, hogy az ázsiai és az amerikai népek kapcsolata békés együttműködésre épüljön, egy távoli jövőre várva, melyben lehetséges lesz az egész bolygó politikai egysége.

A progresszív pártokat és a reakciós pártokat elválasztó vonal tehát már nem a nagyobb vagy kisebb demokratikus látszat mentén húzódik, egy lényegében teljesen új vonal választja el azokat, akik a harc alapvető célját a régiben látják, vagyis a nemzeti politikai hatalom megszerzésében - és akik, akaratlanul is a reakciós erők játékát követve, a népszennvedély izzó lánvját a régi mintákban hagyják megkövülni -, és azok, akik központi feladatnak egy erős nemzetközi állam megalakulását tekintik, és ebbe az irányba terelik a néperőket, majd a nemzeti hatalom megszerzését követően az első vonalban használják fel a nemzetközi egység megvalósítási eszközeként.

A propagandával és tettekkel, az egyes országokban kialakulóban levő mozgalmak közötti megállapodásra és kapcsolattartásra törekedve, már mostantól meg kell vetni az összes erőt mobilizálni képes mozgalomnak az alapjait, mely képes létrehozni azt az új szervet, amely a legnagyobb és legújítóbb lesz Európában; egy erős szövetségi állam megteremtésével, amely a nemzeti hadseregek helyett európai fegyveres erővel bír; megtöri a gazdasági önellátás rendszerét, vagyis a totalitarista rendszerek gerincét; elegendő szervekkel és eszközökkel bír ahhoz, hogy a közös rend fenntartására vonatkozó döntéseit végre tudja hajtani a szövetség államaiban, meghagyva a politikai életnek a népek jellegzetességei szerinti rugalmas alakulását.

Ha a jelentősebb európai országokban elegendő lesz azoknak a száma, akik mindezt megértik, a győzelem rövid időn belül az övék lesz, mivel a helyzet és a szellem is munkájuknak kedvez. Velük szemben az elmúlt húsz év alatt már az összes hitelüket eljátszó pártok és áramlatok állnak. Mivel most az új tettek

ideje jön el, új emberek ideje is lesz: a SZABAD ÉS EGYSÉGES EURÓPA MOZGALMÁÉ.

III. A háború utáni feladatok. A társadalom reformja

Egy szabad és egységes Európa az elengedhetetlen feltétele a modern civilizáció megerősítésének, melyben a totalitarizmus korszaka leállást jelent. Ennek a korszaknak a vége rögtön és teljességében újraindítja az egyenlőtlenség és a szociális kiváltságok elleni történelmi folyamatot. Az összes régi konzervatív intézmény, amely ezt addig megakadályozta, összeomlik vagy az összeomlás szélére kerül; válságpillanatukat bátorsággal és határozottsággal kell kihasználni.

A szükségre választ adó európai forradalom szocialistának kell lennie, vagyis céljaként a munkásosztályok emancipációját kell kitűznie, emberségesebb életfeltételeket teremtve számukra.

A megvalósítás felé vezető úton azonban az iránytű nem lehet az a pusztá doktrinális elv, mely a termelési tárgyi eszközök magántulajdonának elvi eltörlését hirdeti, ennek csakis ideiglenes megtűrésével, ha már tényleg nincsen más lehetőség. A gazdaság általános államosítása az első utópia volt, mellyel a munkásosztályok a kapitalizmus igájától való megszabadulást képzeltek el; de a teljes mértékű megvalósítás nem az álmodott célhoz vezetett, hanem egy olyan rendszerhez, melyben az egész lakosság a gazdaságot működtető szűk bürokrata osztály szolgáivá vált.

A szocializmus valóban alapvető elve, amelynek az általános kollektivizáció nem volt más mint hirtelen és téves dedukciója, az az, hogy ne a gazdasági erők uralják az embereket, hanem - ahogyan természetes erők esetében történik - ezek vessék alá magukat az embereknek, ezek legyenek vezetve és ellenőrizve a legracionálisabb módon, nehogy a nagy tömegek áldozatukká váljanak. A fejlődésnek az egyéni érdekből eredő hatalmas ereje nem őrlődhet fel a rutinszerű gyakorlat élettelen malmában, hogy azután a kezdeményezési szellemnek a bérezési differenciálással és más hasonló intézkedéssel való életre támasztásának megoldatlan problémája előtt találja magát; ezt az erőt éltetni és bővíteni kell, széles fejlődési és felhasználási lehetőséget kínálva számára, és szilárdítva és tökéletesítve azt az utat, amely ezt az erőt az egész közösség még nagyobb jóléte fele tereli.

A magántulajdont el kell törölni, korlátozni kell, elvi okból. Ez a direktíva természetesen illeszkedik bele a militarizmus vagy a nemzeti bürokratizmus lidércétől megszabadított európai gazdasági élet kialakítási folyamatába. A racionális megoldásnak át kell vennie az irracionális helyét, a munkások tudatában is. A direktíva tartalmának pontosítására, és figyelembe véve, hogy

minden egyes programpont alkalmasságát és módozatát már az elengedhetetlen európai egység szemszögéből kell megítélni, az alábbiakat kívánjuk hangsúlyozni:

a.) Nem lehet többé magánkézben hagyni azokat a vállalatokat, melyek szükségszerűen monopolista tevékenységet végezve képesek kizsákmányolni a fogyasztók tömegeit; például az elektromos ipar vállalatait, amelyeket kollektív érdekből életben akarunk tartani, de amelyeknek a fennmaradáshoz védővámra, támogatásra, kedvezményes rendelésekre stb. van szüksége (ennek a legjelentősebb példája Olaszországban a mai napig a vasipar); és azokat a vállalatokat, melyek a befektetett tőke nagysága és a foglalkoztatott munkások száma, vagy az általuk uralt ágazat jelentősége miatt, képesek az állam szerveit zsarolni, saját maguk részére kedvező politikára kényszerítve őket (például: a bányai ipari vállalatok, a nagy bankok, a nagy fegyveripar). Ezen a téren, nincs kétség, széles méretű államosítást kell végrehajtani, tekintet nélkül a megszerzett jogokra.

b.) A tulajdonjog és az örökösödési jog a múltban hagyta, hogy kevés kivételezett kezében halmozódjon fel a vagyon, ezt a forradalmi válság idején egyenlően kell majd felosztani, eltörölve a semittevő társadalmi osztályokat, és olyan termelési eszközöket adva a dolgozóknak, amelyekre szükségük van gazdasági helyzetük javítására, függetlenebb életszínvonalat biztosítva maguknak. Olyan agrárreformra gondolunk tehát, amely annak adja oda a földet, aki megműveli, hatalmasan megnövelve a tulajdonosok létszámát, és olyan ipari reformra, amely a nem államosított ágazatokra is kiterjeszti a dolgozói tulajdont, szövetkezeti működtetéssel, a munkások által birtokolt részvényekkel stb.

c.) A fiatalokat úgy kell támogatni, hogy minimálisra csökkenjenek az életért vívott küzdelem kezdeti távolságai. Az állami iskola tényleges lehetőséget adjon arra, hogy ne a gazdagok, hanem az erre megfelelők folytathassák magasabb szintig tanulmányaikat; és minden tanulmányi ágban, a különböző mesterségek és a különböző humán - és tudományos tevékenységek számára, annyi egyént képezzen ki, amennyit a piac igényel, mégpedig úgy, hogy az átlagbér minden szakmai kategóriában többékevésbé megegyezzen, akármilyen bérezési különbség is létezzon egyes szakmákon belül, az egyéni képességek szerint.

d.) Az alapvető cikkek majdnem korlátok nélküli tömegtermelésének kapacitása, a modern technikával, már majdnem mindenki számára képes biztosítani, aránylag alacsony szociális áron táplálékot és az emberi méltóság megőrzéséhez szükséges minimális komfortú szállást. A gazdasági küzdelemben elesettek iránti szolidaritás, éppen ezért, ne megalázó jótékonyágban nyilvánuljon meg, amely ugyanazokat a bajokat idézi elő,

amelyeknek a következményeire segítséget kíván nyújtani; ehelyett olyan intézkedés-sorozattal, amely feltételek nélkül, mindenkinek, azoknak, akik tudnak dolgozni, és azoknak is, akik nem, méltó életkörülményeket képes biztosítani a munkára és a takarékosagra való ösztönzés kiölése nélkül. Így a nyomor senkit sem kényszerít többé fojtogató szerződések elfogadására.

e.) A dolgozók osztályának felszabadítása csakis a fenti pontokban említett feltételek teljesítésével mehet végbe: anélkül, hogy ismét a monopolista szakszervezetek gazdasági hatalmának játékszerévé válnának, amelyek nem tesznek mást, mint a munkásokra vetítik ki az elsősorban a nagytőkét jellemző elnyomás módszereit. A dolgozóknak ismét szabadon kell bizalmi képviselőket választani munkafeltételeik kollektív megtárgyalására, az államnak pedig a végső megállapodás tiszteletben tartását garantáló jogi eszközöket kell biztosítani; minden monopolisztikus tendencia könnyűszerrel háttérbe szorul az említett társadalmi változások megvalósulásával.

Ezek az elengedhetetlen feltételek ahhoz, hogy az új rendet az ennek fenntartásában érdekelt polgárok lehető legszélesebb rétegei támogassák, és a politikai élet a szabadság szilárd alapkövére épüljön, a társadalmi szolidaritás erős érzésétől átítatva. Ilyen alapokkal a politikai szabadság nem csak formális, tényleg konkrét tartalommal bírhat majd, mivel a polgárok tömege független lesz, elegendő tudattal ahhoz, hogy folyamatos és hatékony ellenőrzést gyakoroljon a kormányzó osztályra.

Az alkotmányos intézményekre felesleges kitérni, hiszen nem látva előre, milyen feltételek között születnek meg és végzik feladataikat, nem tennék mást, mint megismételnék azt, amit mindenki tud a képviselői szervek szükségességéről, a törvényhozásról, a bíróság függetlenségéről, amely a jelenlegi helyét veszi át a hatályos törvények pártatlan alkalmazásával, a sajtóes társulási szabadságról a közvélemény felvilágosítására, hogy minden polgárnak tényleges lehetősége legyen az állam életében való részvételre. Két kérdést szükséges egyedül jobban tisztázni, az országunkban jelenleg játszott jelentős szerepük miatt: az állam és az egyház közötti kapcsolatokat, és a politikai képviselőlet jellegét:

a.) Nincs kétség, hogy a konkordátumot, amellyel Olaszországban a Vatikán szövetkezett a fasizmussal, eltörlik az állam kizárólag laikus jellegének hangsúlyozásával, az államnak a civil életben való egyeduralmának félreérthetetlen leszögezésére. Minden vallási hitet egyformán tiszteletben kell tartani, és az állam nem készíthet több mérleget a vallásokról.

b.) A fasizmus által, a testületi rendszerrel felépített papírvár összedől a totalitárius állam többi részével. Van, aki úgy véli, holnap a romokból lehet felépíteni az új alkotmányos rendet. Mi nem hiszünk ebben. A totalitárius államokban a szakmai kamarák teszik fel a koronát a dolgozók rendőrségi

ellenőrzésére. Ha a kamarai testületek a különböző termelői kategóriák őszi kifejezései lennének, még akkor sem rendelkeznének minősítéssel általános politikai kérdések tárgyalására, és a kimondottan gazdasági kérdésekben a szakszervezetileg erősebb kategóriákat elnyomó szervekké változnának.

A szakszervezetek feladata lesz a széles együttműködés az őket érintő közvetlen problémák megoldására kinevezett állami szervekkel, de kizárt, hogy bármilyen törvényhozói funkcióban részesüljenek, mivel ez feudális anarchiához vezetne a gazdasági életben, és újabb politikai despotizmusban végződne. Sokak számára, akik naivul hagyták, hogy a korporativizmus mítosza magával ragadja őket, a megújulás lehet és kell, hogy legyen a vonzerő; de észre kell venniük, mennyire abszurd az általuk megálmodott konfúz megoldás.

A kamarai testületek csakis a totalitárius államokban látott formában működhetnek, ahol a dolgozóknak hivatalnokok parancsolnak, és minden mozdulatukat ellenőrzik a kormányzó osztály érdeke szerint.

A forradalmi pártot nem lehet dilettáns módon a döntő pillanatban rögtönözni, ellenkezőleg, mostantól kezdve kell kialakulnia legalább központi politikai magatartásában, általános igazgatásában és első főbb cselekedeteiben. Nem szabad, hogy az áramlatok heterogén tömegét képviselje, amelyeket csakis az ellenszegülés és az átmenetiség egyesít, vagyis antifasiszta múltjuk és a totalitárius rendszer bukására való szimpla várakozás, és a cél elérése után készek szétszóródni, ki-ki a maga útját követve. A forradalmi párt viszont tudja, hogy éppen akkor kezdődik a munkája; ezért olyan emberekből kell állnia, akik egyetértenek a jövő fő kérdéseiben.

Módszertani propagandájának mindenhova el kell jutnia, ahol a jelenlegi rendszer elnyomottjai vannak, és az egyes személyek és osztályok által a mindenkor legfájdalmasabbnak érzett problémából kiindulva, meg kell mutatni, hogy ez miként kapcsolódik a többihez, és mi lehet az igazi megoldása. Szimpatizánsai egyre növekvő köréből azonban csak azokat kell kiemelni és besorozni a mozgalmába, akik életük fő céljává az európai forradalmat tették; akik fegyellemmel napról napra elvégzik a szükséges munkát, gondosan és folyamatosan törődnek a mozgalom biztonságával és hatékonyságával, a legkeményebb illegalitásban is, olyan stabil hálózatot teremtve, mely szilárdá teszi a szimpatizánsok leingatabb körét is.

Egyetlen lehetőséget és teret sem halasztva el, ahol magját elvetheti, a mozgalomnak mindenekelőtt abban a környezetben kell munkáját kifejtenie, amely jelentős gondolatok központjának számít, és ahol harcra kész embereket lehet toborozni; a jelenlegi helyzet iránt érzékenyebb két társadalmi csoportban, amelyek holnap döntő szerepet töltenek be; vagyis a munkásosztályban és az értelmiségben. Az első vetette alá magát a legkevésbé a totalitárius uralomnak,

és elsőként áll készen saját sorainak rendezésére. Az értelmiség, főképpen a fiatalabbak érzik magukat szellemileg a leginkább elfojtva és megundorodva az uralkodó zsarnokságtól. Őket követve a többi osztály is elkerülhetetlenül a mozgalom vonzásába kerül.

Bármelyik mozgalom, mely kudarcot vall ezeknek az erőknek a szövetkezésében, sterilségre van ítélve; mivel, ha a mozgalmat pusztán értelmiségiek alkotják, nélkülözi a reakciós ellenállás megdöntéséhez szükséges tömegeket, gyanakvó lesz, és gyanús a munkásosztály számára; még ha demokratikus érzelmek vezetnek is, a nehézségek közepette hajlamos lesz arra, hogy az összes többi osztályt a munkásokkal szemben mozgósítsa, vagyis a fasiszta restauráció felé. Ha a mozgalom kizárólag a proletariátusra támaszkodik, hiányolni fogja azt a gondolati tisztaságot, amely csakis az értelmiségtől eredhet, és amely az új feladatok és új utak helyes megkülönböztetéséhez szükséges: a régi osztályok rabja marad, mindenhol ellenséget lát majd, és a doktrinális kommunista megoldás irányába csúszik el.

A forradalmi válság alatt erre a mozgalomra vár a progresszív erők megszervezése és irányítása, felhasználva az összes, önmagát izzó acélként alakító népszervezetet, amelyekkel a forradalmi tömeg elvegyül, nem a népakarat kifejezésére, hanem vezetésre várva. A teendők távlatát és biztosságát nem a még nem létező népakarat általi felszentelésből meríti, hanem abból a tudatból, hogy a modern társadalom mély igényeit képviseli. Így módon szabja meg az új rend irányait, és ad társadalmi fegyelmet az alaktalan tömegeknek. A forradalmi pártnak ebből a diktatúrájából születik meg az új állam, és körülötte az új igazi demokrácia.

Nem kell attól tartani, hogy egy ilyen forradalmi rendszer szükségszerűen újabb despotizmusba torkollik. Ez akkor következik be, ha szolgálai társadalmi modell alakult ki. De ha a forradalmi párt kemény kézzel, a legelső lépésektől kezdve, a szabad élet feltételeit teremti meg, amelyben minden polgár tényleg szabadon vehet részt az állam életében, az eredmény, még ha esetleges és másodlagos politikai válságon keresztül is, az új rend fokozatos megértése és elfogadása lesz mindenki részéről, a szabad politikai intézmények egyre növekvő működőképességével.

Ma elérkezett a pillanat, amelyben meg kell tudni szabadulni a rég, terhes súlyoktól, készen állva az érkező, minden képzeletet felülmúló újra, kiselejtezve az erre képtelen régieket, és új energiát támasztva a fiatalok között. Ma azok keresik egymást, és találkoznak a jövő szálaiban szöve, akik ráéreztek az európai civilizáció válságának okaira, és magukra vállalják az emberi fejlődésre törekvő, de a cél vagy az ehhez vezető eszközök elvesztése miatt zátonyra futott összes korábbi mozgalom örökségét. A cél felé vezető út nem könnyű, nem biztonságos. De végig kell rajta haladni, és mi végigjárjuk!